

Pagaritööstuse 2017. aasta I poolaasta ülevaade

Marje Mäger

*kaubanduse ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osakond / peaspetsialist
20.09.2017*

Lühikokkuvõte

Pagaritööstustel oli aasta esimene pool edukas – sise- ja välisnõudluse kasvu tulemusel suurenes toodangumaht, müügitulu ja loodud lisandväärtus ning samal ajal paranes ka ettevõtete efektiivsus.

- Pagaritööstustes toodeti 2017. aasta esimesel poolaastal peaaegu 65 mln euro väärtuses toodangut, millest neljandik eksporditi. Üle poole eksporditavast toodangust (51,9%) viidi Soome. Olulised sihtriigid olid ka Rootsi ja Läti.
- Müügitulu saadi 2017. aasta esimesel poolaastal 93,2 mln eurot ehk 3,5% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.
- Müügitulu kasv toetas kasumi suurenemist. Pagaritööstuse 2017. aasta esimese poolaasta kogukasum oli 1,7 mln eurot (2017.a I poolaasta – 26 000 eurot).
- Müügitulu suurenemine koos kulude kokkuhoiuga väljendus sektori tootava lisandväärtuse kasvus. Esialgsetel andmetel loodi pagaritööstuses 2017. aasta esimesel poolaastal 22,9 mln eurot puhast lisandväärtust ehk 21,6% rohkem võrreldes eelneva aasta sama perioodiga.
- Investeeringud kasvasid peaaegu kolmekordselt. Tugev konkurents sunnib ettevõtjaid jätkuvalt investeerima tootmise moderniseerimisse. Pagaritööstuse ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2017. aasta esimesel poolaastal 5,9 mln eurot.

Sissejuhatus

Toiduainetööstusena on ülevaates käsitletud toiduainete ja joogitootmise ettevõtteid (EMTAK 2008 K C10, C11). Ülevaates on käsitletud ettevõtteid, mis kuuluvad EMTAK 2008 järgi gruppi C107.

Ülevaates käsitletakse pagaritööstuse ettevõtetena järgmisi ettevõtteid.

- Leivatootmine
 - Leiva- ja saiatootmine, säilitusaineteta pagaritoodete tootmine
 - Valikpagaritoodete (koogid, pirukad, tordid jms) tootmine

- Kuiviku- ja küpsisetootmine
 - Kuivikute, küpsiste, piparkookide jms pagaritoodete tootmine
 - Rõstitud leiva- ja saiatoodete tootmine
 - Säilitusainetega pagaritoodete tootmine
 - Magusate ja soolaste suupistete tootmine (kreekerid, soolapulgad, vahvlid jms)

Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (SA) lühiajastatistika andmeid. Ülevaates käsitletud majandusnäitajad on kõigi valimisse kuuluvate ettevõtjate keskmised, seega ei kajasta see kõigi ettevõtete olukorda võrdselt, vaid näitab valimi statistilist üldistust. Üksikute ettevõtete näitajad võivad ülevaates toodud keskmisest erineda. Ülevaates kasutatud SA andmed on 29.08.2017 seisuga.

Positsioon majanduses

Pagaritööstuses tegutseb keskmiselt 130-140 ettevõtet (juriidilist isikut). Vaatamata suurele ettevõtete arvule annavad neli kuni viis suuremat ettevõtet peaaegu kolmveerandi pagaritööstuse müügitulust. Suurtööstuste kõrvale tekib üha rohkem väikeseid pagaritöökodasid – sektoris tegutsevatest ettevõtetest peaaegu 70% on alla 10 töötajaga mikroettevõtted. Tihedas toiduainetööstuste konkurentsisis on just mikroettevõtted kõige tundlikumad, kuid samal ajal on nad oma väiksuse tõttu kõige paindlikumad ja suurettevõtetega võrreldes on neil lihtsam oma tegevusala vajaduse korral muuta.

Viimaste aastate tarbijatrendi juhtivaks märksõnaks on tervislikkus, millest ettevõtjad lähtuvad ka tootearenduses. Kauplustes on suurenenud täistera pagaritoodete sortiment, mida peetakse kõrgema tervislikkusega toiduks. Tarbijate valikute lihtsustamiseks allkirjastasid 2016. aasta septembris Eesti Toiduainetööstuse Liit, Eesti Leivaliit, Eesti Pagarite Selts, Maaeluministeerium, Veterinaar- ja Toiduamet ning Tervise Arengu Instituut „täistera“ mõiste hea tava lepingu, mis määratleb täistera standardi ja sõnastab, millist toodet võib nimetada täisteratooteks. Toiduliidu hinnangul on hea tava leping positiivselt mõjutanud Eesti suuremaid pagaritööstuseid – veelgi on suurenenud täisterast toodete sortiment. Selgem märgistus aitab tarbijal kiiremini soovitud toode leida. Pagaritoodete sortimendi mitmekesistamiseks kasutatakse põnevaid lisandeid – tšii-, kanepi-, seesami- jm seemneid, juurvilju, kodujuustu.

Pagaritööstuste tootmismahud kasvasid aastases võrdluses 5,8%. SA lühiajastatistika andmetel toodeti 2017. aasta kuue kuuga pagaritööstuste poolt ~65 mln euro eest toodangut. Koguseliselt toodeti 37 600 tonni pagaritooteid ning 2200 tonni valikpagaritooteid.

Majandusnäitajad

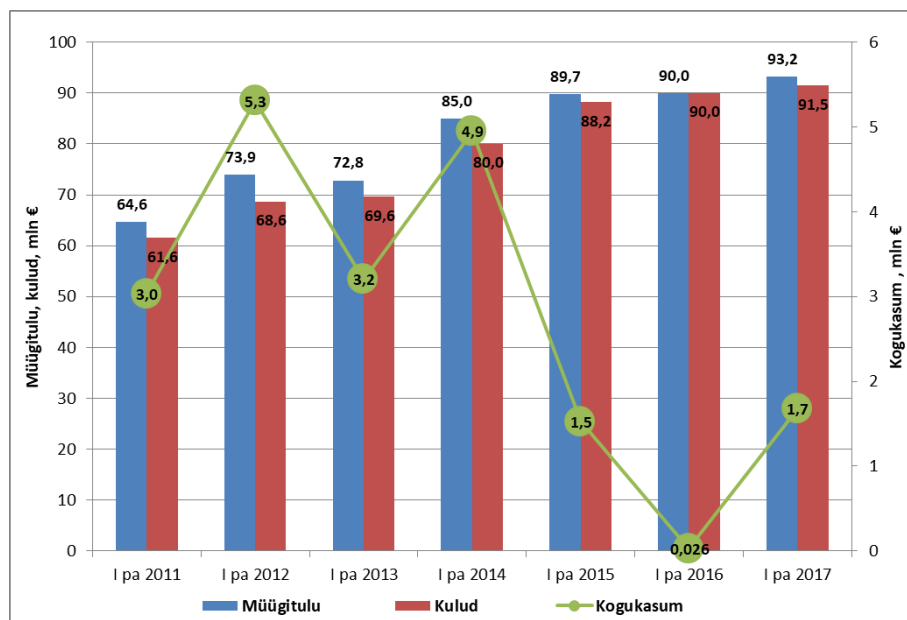
Nii nagu toiduainetööstusel tervikuna oli ka pagaritööstusel käesoleva aasta esimene pool edukas – sise- ja välisnõudluse kasvu tulemusel suurenes toodangumaht, müügitulu ning loodud lisandväärtus, samuti paranes ettevõtete efektiivsus. Samas peab arvestama asjaoluga, et eelmise aasta tegevust mõjutas Fazeri tegevuse lõpetamine Eestis ja selle tulemusel on võrdlusbaas madalam.

Kasvanud nõudluse tulemusel müügitulu suurenes. Pagaritööstuste müügitulu 2017. aasta esimesel poolaastal oli 93,2 mln eurot ehk 3,5% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Elavnes nii sise- kui ka väliskaubandus. Ühe olulisema kaubanduspartneri – Soome – majandus on taas kasvamas ning taastumas on ka kaubavahetus. Aastases võrdluses kasvas pagaritoodete eksport Soome 12%. Ka teiste oluliste kaubanduspartnerite – Rootsi, Läti – nõudlus Eesti pagaritoodete järele suurenes. Kõrge tööhõive määr ja sissetulekute kasv suurendas tarbijate kindlustunnet, mille tulemusel elavnes sisetarbimine. Vaatamata toidukaupade kiirele hinnatõusule kasvas sisetarbimine 4,3%. Pagaritööstuses toodeti 2017. aasta esimesel poolaastal 10,0% toiduaine- ning 1,6% töötleva tööstuse müügitulust.

Pagaritööstuse 2017. aasta esimese poolaasta kulud olid 91,5 mln eurot, suurenedes aastases võrdluses 1,7%. Kulude kasv tulenes nii tööhõive suurenemisest kui ka töötasu alammäära tõusust. Tööjõukulud moodustavad viiendiku kuludest ning kuigi nende kasv on aeglustunud, püsib nii pagaritööstuses kui ka Eesti ettevõtetes üldiselt, kvalifitseeritud tööjõupuudusest tingitud palgasurve. Pagaritööstuse kulud moodustasid 10,5% toiduaine- ning 1,6% töötleva tööstuse kuludest.

Müügitulu kasv toetas kasumi suurenemist. Pagaritööstuse 2017. aasta esimese poolaasta kogukasum oli 1,7 mln eurot (2017.a I poolaasta – 26 000 eurot). 2017. aasta esimese poolaastaga teenis pagaritööstus 2,8% toiduaine- ning 0,6% töötleva tööstuse kogukasumist. Kuigi pagaritööstuste kasumlikkus 2017. aasta esimesel poolaastal suurenes, jäi see oluliselt väiksemaks toiduainetööstuse tegevusalade keskmisest. Kasumilikkuse parandamiseks peaks müügitulu kasv kiirenema samaaegselt palgakasvu aeglustumisega.

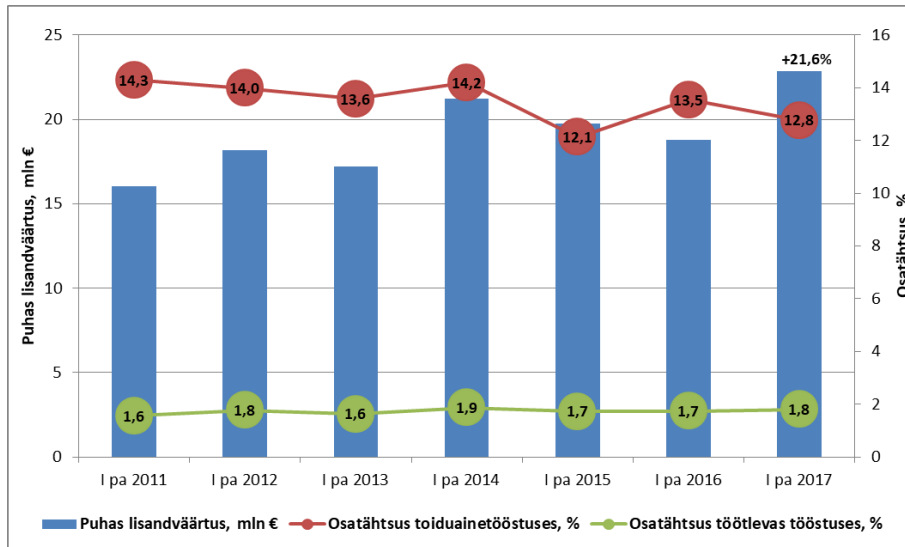
Joonis 1. Pagaritööstuse müügitulu, kulud, kogukasum (mln €)

Allikas: SA

Müügitulu kasv koos kulude kokkuhoiuga väljendus sektori poolt toodetava lisandväärtuse kasvus. Esialgsetel andmetel loodi pagaritööstuses 2017. aasta esimesel poolaastal 22,9 mln eurot puhast lisandväärtust ehk 21,6% rohkem võrreldes eelneva aasta sama perioodiga. Pagaritööstus annab 12,8% toiduaine- ning 1,8% töötleva tööstuse lisandväärtusest.

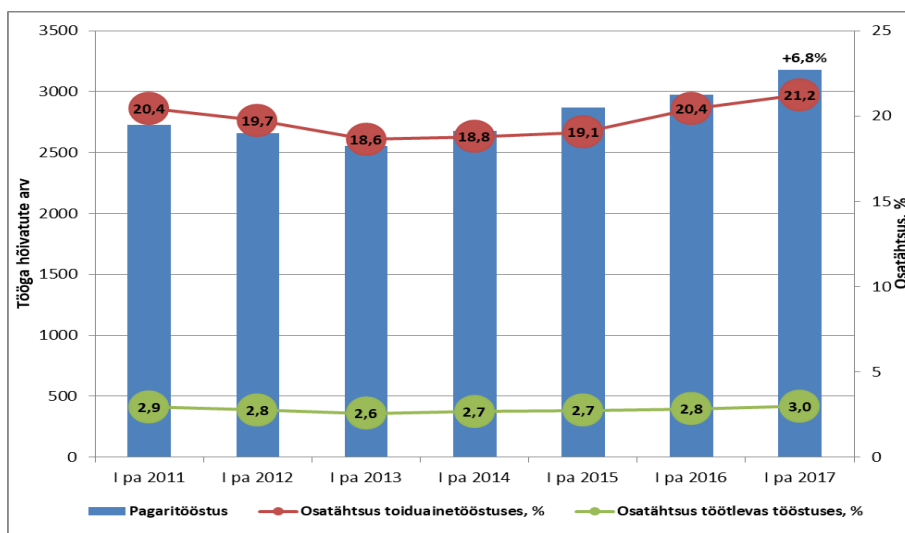
Joonis 2. Pagaritööstuses loodud puhas lisandväärtus (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

Allikas: SA

Pagaritööstus on üks tööjõumahukam tegevusala toiduainetööstuses, kus üheks automatiseerimist pidurdavaks teguriks on turu väiksus ja tihe sektorisisene konkurents. Pagaritööstuses tegutseb keskmiselt 21,2% toiduainetööstuses ning 3,0% töötlevas tööstuses hõivatud inimestest. SA esialgsetel andmetel oli 2017. aasta esimesel poolaastal pagaritööstuses tööga hõivatud keskmiselt 3178 inimest. Aastases võrdluses kasvas töötajate arv 6,8%.

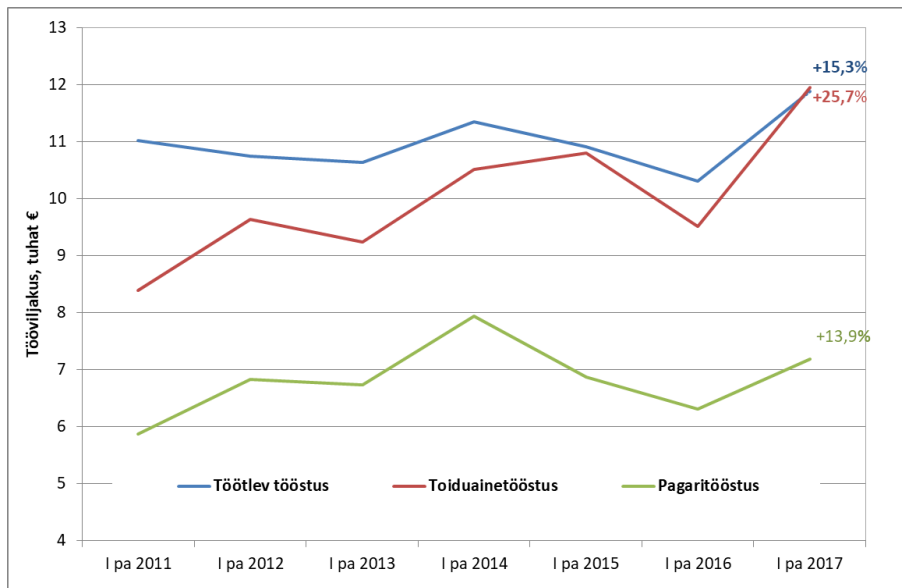
Joonis 3. Tööga hõivatute arv pagaritööstuses, osatähtsus toiduaine- ja töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA

Pagaritööstuste tööviljakus 2017. aasta esimesel poolaastal kasvas. Ettevõtetes loodi 7,2 tuhat eurot lisandväärtust töötaja kohta, mida oli 13,9% rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Vaatamata tootlikkuse kiirele kasvule jääb see siiski madalamaks nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisest, kuna pagaritööstuses kasutatakse palju inimtööjõudu. Ettevõtete efektiivsuse kasv kajastus ka tunnitootlikkuse tõususe (+15,5%).

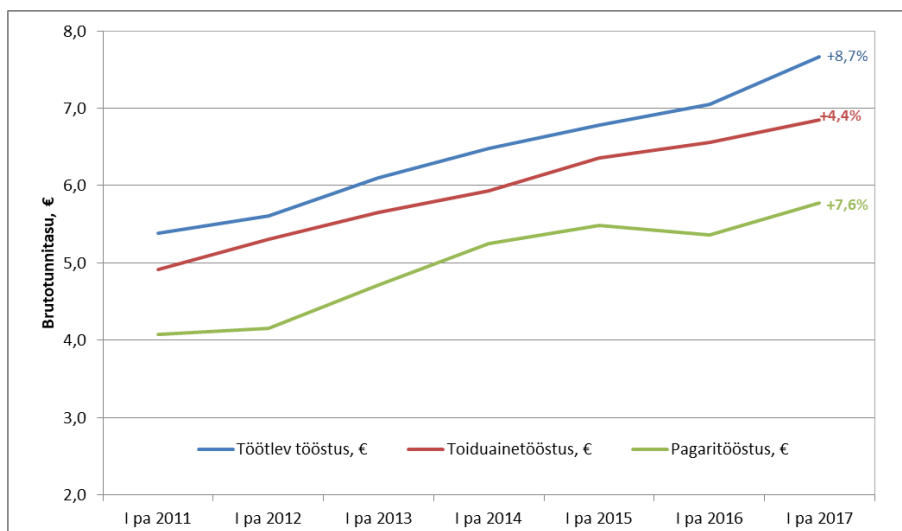
Joonis 4. Tööviljakus puhta lisandväärtuse alusel (tuhat €)

Allikas: SA, MeM arvutused

Vähese automatiseerimise tulemusel on pagaritööstuses tootmiskulud kõrged, mille tulemusel jäävad palgad suhteliselt madalaks. Pagaritööstuse keskmine brutotunnitasu oli 5,8 eurot. Pagaritööstuse 2017. aasta esimesel poolaastal kerkis keskmine brutotunnitasu 7,6%, mis oli kiirem nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisest. Kiire kasv tulenes töötasu alammäära tõusust ja annab tunnistust asjaolust, et pagaritööstuses on palju miinimumpalka saavaid töölisi. Vaatamata kiirele tõusule jäi pagaritööstuse keskmine brutotunnitasu alla nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisele, vastavalt 16% ja 25%.

Joonis 5. Keskmine brutotunnitasu (€)

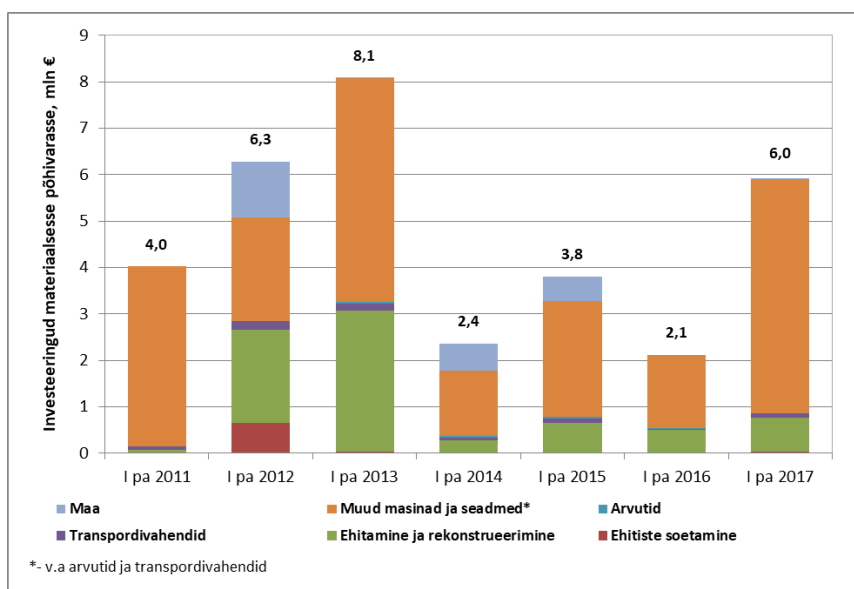
Allikas: SA, MeM arvutused

Investeeringud

Ettevõtete investeerimisaktiivsus on taas kasvamas. Tugev konkurents koduturul sunnib ettevõtjaid jätkuvalt investeerima tootmistehnoloogia moderniseerimisse. Kindlasti on üheks investeeringuotsuseid soodustavaks teguriks pankade madalad laenuintressid. Koduturu väiksuse tõttu on tööstuste jaoks väga tähtis ekspordi edendamine. Oluliste kaubanduspartnerite majandusolukord on paranenud ja välisnõudlus taastunud, mis annab kindlustunnet investeeringute tegemiseks.

Pagaritööstuse ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2017. aasta esimesel poolaastal 6,0 mln eurot ehk peaaegu kolm korda (+3,9 mln €) rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.

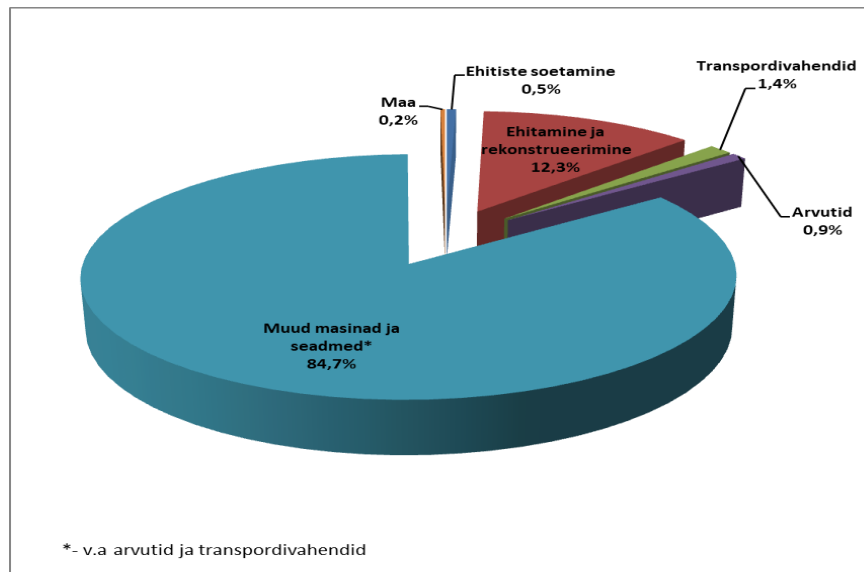
Joonis 6. Pagaritööstuste investeeringud materiaalsesse põhivarasse (mln €)

Allikas: SA

Kõige rohkem investeeris pagaritööstus muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid), kokku 5,1 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 84,7%. Suur osa investeeringutest kulus ka ehitamisele ja renoveerimisele – 734 000 eurot ehk 12,3% koguinvesteeringutest. Seega investeerisid ettevõtted nii potentsiaalse efektiivsuse kui ka mahu kasvu. Tootlikkuse parandamiseks on väga oluline suurendada investeeringuid masinatele ja seadmetele. Põhivara liigiti suurenesid eelmise aastaga võrreldes kõige enam investeeringud muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid) – 3,5 mln euro võrra.

Joonis 7. Investeeringute jaotumine pagaritööstuses 2017. aasta I poolaasta (%)

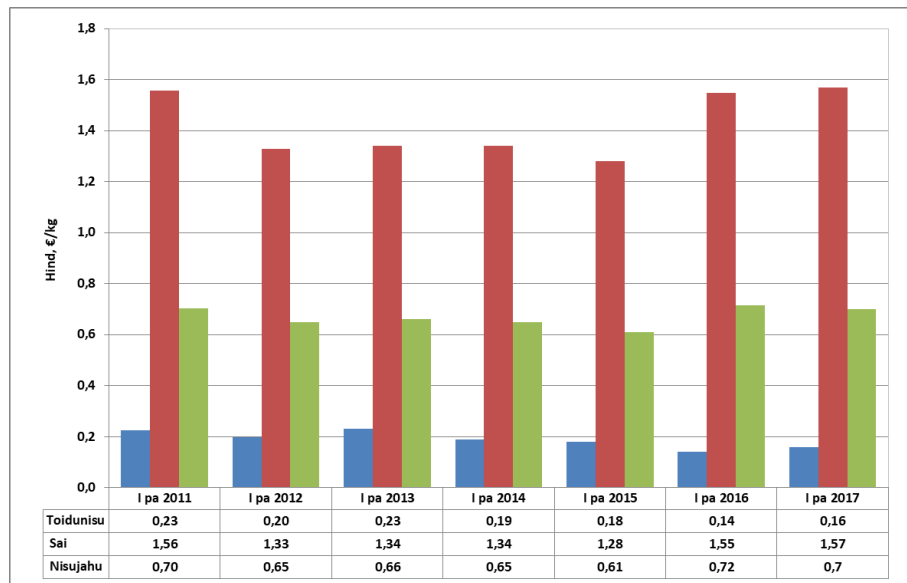
Allikas: SA

Hinnad

Teraviljatoodete hindade kujunemisel on üheks oluliseks komponendiks põhitooraine maksumus. Teravilja kokkuostuhinnad Eestis sõltuvad maailmaturu hindadest. FAO esialgsete prognooside kohaselt kogutakse 2017. aastal rekordsaak, mille tulemusel kasvavad teravilja varud kõigi aegade kõrgemale tasemele. Soodsatest ilmastikutingimustest tulenev saagi kasv Venemaal on suurem kui põua tõttu vähenenud toodang Ameerika Ühendriikides ja Kanadas. Maailma teraviljatoodangu kasvu ja varude taastumise tulemusel on teravilja hind viimastel aastatel olnud languses. Ennustuste kohaselt väheneb nõudlus imporditava teravilja järele, mis omakorda suurendab peamiste eksportijate vahel konkurentsi turuosa pärast ning see hoiab hindu all. Kuigi tööstuse hinnamuutused on üldiselt seotud tooraine maksumusega, siis alati ei kandu need mõjud üks-üheselt tootjahindadesse. Tavaliselt kandub tooraine hinnamuutus tootjahindadesse ajalise nihkega. Hinnakujunduses mängib olulist rolli ka nõudlus nii Eestis kui ka välisurgudel. Eestis on konkurents leiva- ja saiaturul väga suur ning see avaldab survet hindadele.

Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) andmetel oli 2017. aasta esimesel poolaastal keskmine toidunisu hind 0,16 €/kg. Aastases võrdluses oli hind tõusnud 14,3%. Nisujahu maksis jaekauplustes keskmiselt 0,70 €/kg ning saia keskmine hind oli 1,57 €/kg. Nisujahu oli odavnenud 2,8% ning sai kallinenud 1,3% võrra.

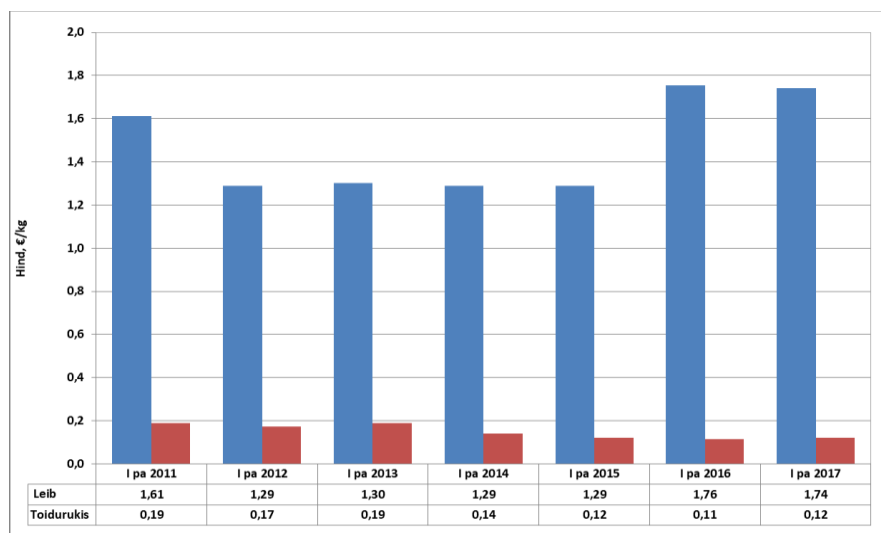
Joonis 8. Saia, toidunisu, nisujahu hind (€/kg)

Allikas: EKI, Kantar Emor

Toidurukki 2017. aasta esimese poolaasta keskmine kokkuostuhind oli 0,12 €/kg, mis oli 9,1% kallim kui eelmisel aastal samal ajal. Leivakilo keskmine hind kauplustes oli samal ajal 1,74 eurot ehk 1,1% odavam kui eelmisel aastal samal perioodil.

Joonis 9. Leiva ja toidurukki hind (€/kg)

Allikas: EKI, Kantar Emor

Kaubandus

Pagaritööstused on eksporti kasvatanud üle nelja protsendi. Nõudluse suurenemisele aitas kaasa oluliste sihtriikide paranenud majandusolukord. Esiolulistel andmetel ekspordis pagaritööstus 2017. aasta kuue esimese kuuga peaaegu 15,7 mln euro eest toodangut. Üle poole eksporditavast toodangust (51,9%) viidi Soome. Olulised sihtriigid olid ka Rootsi ja Läti, kuhu veeti vastavalt 28,8% ja 9,8% eksporditavast toodangust. Aastases võrdluses kasvas kõige enam pagaritoodete väljavedu Soome – 11,5%.

Näitaja	I pa 2016	I pa 2017	Muutus (%)
Positsioon majanduses			
Toodangu väärtus, mln €	61,89	64,41	+4,1
Pagaritööstuse toodangu osatähtsus (%)			
... toiduainetööstuses	9,00	8,6	-0,4 pp
... töötlevas tööstuses	1,30	1,3	-
Majandustegevuse näitajad			
Müügitulu, mln €	90,02	93,19	+3,5
Kulud, mln €	89,99	91,51	+1,7
Kogukasum, mln €	0,03	1,670	+6323,1
Puhas lisandväärtus, mln €	18,79	22,90	+21,6
Pagaritööstuse lisandväärtuse osakaal (%)			
... toiduainetööstuses	13,50	12,77	-0,7 pp
... töötlevas tööstuses	1,75	1,80	+0,06 pp
Tööviljakus lisandväärtuse alusel, tuh €	6,31	7,20	+13,9
Tööga hõivatute arv pagaritööstuses	2976	3178	+6,8
Keskmine brutotunnitasu, €	5,36	5,77	+7,6
Investeeringud			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, tuh €	2111,0	5978,52	+183,2
...ehitiste soetamine	0	32	-
... ehitamine ja rekonstrueerimine	503,0	734,30	+46,0
... transpordivahendid	23,0	81,75	+255,4
... arvutid	10,0	54,65	+446,5
... muud masinad ja seadmed	1574,0	5061,10	+221,5
... maa	0	15	-

pp – protsendipunkti

 – kasvanud

 – kahanenud